

Tiesas tiesības grozīt celto apsūdzību, ievērojot kriminālprocesa pamatprincipus

Tēze: No Kriminālprocesa likuma 23.panta, kas ir kriminālprocesa pamatprincips, izriet, ka tiesas spriešanā ietilpst ne tikai personas atzīšana par vainīgu vai attaisnošana celtajā apsūdzībā, bet arī personas atzīšana par vainīgu vai attaisnošana noziedzīgā nodarījumā, izskatot un izlemjot celtās apsūdzības pamatotību. Tas nozīmē, ka arī tiesa var grozīt celto apsūdzību, ievērojot kriminālprocesa pamatprincipus, tostarp apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, lai panāktu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas

Senāta Krimināllietu departamenta

2011. gada 25. janvāra

LĒMUMS

Lietā SKK – 15/2011

(Krimināllieta Nr. 11230013709)

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments šādā sastāvā:

senators referents P.Dzalbe,
senators A.Freibergs,
senators V.Čiževskis

izskatīja lietu rakstveida procesā sakarā ar Jelgavas prokuratūras prokurora V.Kmeta kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 1.novembra lēmumu un

k o n s t a t ē j a

ar Jelgavas tiesas 2010.gada 21.maija spriedumu

E.S., personas kods [..],

atzīts par nevainīgu apsūdzībā pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas un attaisnots.
Cietušo K.K. un A.K. kaitējuma kompensācijas pieteikums atstāts bez izskatīšanas.

Ar Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 1.novembra lēmumu Jelgavas tiesas 2010.gada 21.maija spriedums atstāts negrozīts.

Pirmstiesas kriminālprocesā E.S. celta šāda apsūdzība.

„2009.gada 15.martā ap plkst.1:30 apsūdzētais E.S., būdams alkohola ietekmē, atrodoties Jelgavas rajona Ozolnieku novada [...] pagasta mājās „[...]” D.L. lauku īpašumā esošajā pirts teritorijā, kur notika plānots pasākums – dzimšanas dienas svinības, izraisīja konfliktu, kura laikā, ignorējot vispārpieņemtās uzvedības normas un rupji traucējot sabiedrisko mieru, izpaužot acīmredzamu necieņu pret sabiedrību, nodarīja miesas bojājumus cietušajiem K.K. un A.K.

Vardarbības rezultātā cietušajam A.K. nodarīti miesas bojājumi: galvas sasitums ar asinsizplūdumu un sistu brūci kreisā vaiga gļotādas apvidū; krūškurvja priekšējās virsmas sasitums ar krūškaula lūzumu, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi vidējiem miesas bojājumiem, kas izraisījuši ilgstošu veselības traucējumu uz laiku virs 21 dienas, un cietušajai K.K. nodarīti miesas bojājumi: galvas sasitumi ar asinsizplūdumu un sistu brūci deguna apvidū, deguna kaula lūzumu, asinsizplūdumu labās acs rajonā, asinsizplūdumu un sistu brūci apakšlūpas gļotādā, kas pēc sava rakstura pieskaitāmi viegļiem miesas bojājumiem, kas izraisījuši īslaicīgus veselības traucējumu uz laiku virs 6 dienām, bet ne ilgāk, kā 21 dienu.

Norādīts, ka ar huligāniskām darbībām apsūdzētais E.S. rupji traucējis sabiedrisko kārtību un pirtī esošo personu mieru, huligāniskās darbības bijušas ilgstošas un ilga ne mazāk kā 15 minūtes, kas izjaukušas plānota pasākuma norisi un svinības tika pārtrauktas”.

E.S. noziedzīgais nodarījums pirmstiesas kriminālprocesā kvalificēts pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas.

Jelgavas prokuratūras prokurors V.Kmets iesniedzis kasācijas protestu, kur lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai.

Prokurors uzskata, ka tiesas nolēmums ir nepamatots un nelikumīgs. Apelācijas instances tiesa pievienojusies pirmās instances tiesas atzinumiem un atkārtoti norādījusi, ka apsūdzībā nav norādīts, ar kādām konkrētām darbībām cietušajiem nodarīti miesas bojājumi, tāpēc tiesai nav iespējams izvērtēt, vai apsūdzētā darbībās varētu būt saskatāmas citu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, kas paredzētas, piemēram, Krimināllikuma 126.panta pirmajā daļā un 130.panta otrajā daļā. Prokurors norāda, ka nevar uzskatīt, ka krimināltiesiskās attiecības ir taisnīgi noregulētas, ja persona tiek atzīta par nevainīgu un attaisnota noziedzīga nodarījuma izdarīšanā sakarā ar nepilnībām apsūdzības faktisko apstākļu izklāstā. Atkārtotu tiesāšanu par noziedzīgo nodarījumu nepieļauj Kriminālprocesa likuma 25.panta pirmās daļas nosacījumi. Līdz ar to tiek pārkāpts arī Kriminālprocesa likuma 15.pants.

Apelācijas instances tiesa uzskatījusi, ka amatā augstākam prokuroram bija jāiesniedz apelācijas protests un jānorāda precīzus un skaidrus lietas faktiskos apstākļus, kas ietver sevī gan izdarīto darbību aprakstu, laiku, vietu, veidu un citus būtiskus apstākļus, kas svarīgi

nodarījuma juridiskajam novērtējumam. Prokurors uzskata, ka šādi apelācijas instances tiesas motīvi neatbilst Kriminālprocesa likuma prasībām. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2.punktu lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības norāda katra inkriminētā noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, kas nosaka juridisko kvalifikāciju. Procesa virzītājs šīs likuma normas prasības izpildījis. Savukārt Kriminālprocesa likuma 527.panta pirmā daļa nosaka, ka tiesa sprieduma aprakstošajā daļā sniedz pierādītā noziedzīgā nodarījuma aprakstu un juridisko kvalifikāciju. Jēdziens – noziedzīgā nodarījuma apraksts – jāsaprot plašāk nekā jēdziens - noziedzīga nodarījuma faktiskie apstākļi. Apelācijas instances tiesa pienākumus, kas uzlikti tiesai ar likumu, nepamatoti pārlikusi izpildīšanai valsts apsūdzībai.

Turklāt apelācijas instances tiesa atreferējusi prokurora iesniegtos pierādījumus, norādījusi par pretrunām liecībās, bet nav novērtējusi pierādījumu ticamību atbilstoši Kriminālprocesa likuma 128.panta otrās daļas prasībām.

Prokurors uzskata, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1., 2.punktā un 575.panta trešajā daļā paredzētos pārkāpumus.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas lēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai.

Par pirmās instances tiesas attaisnojošo spriedumu prokurors V.Kmets, kurš uzturēja apsūdzību pirmās instances tiesā, bija iesniedzis apelācijas protestu, kurā lūdza atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, taisīt jaunu, notiesājošu spriedumu, atzīt par vainīgu E.S. apsūdzībā pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas un noteikt viņam sodu.

No apelācijas instances tiesas lēmuma redzams, ka tiesa, noraidot prokurora apelācijas protestu, izteikusi šādus atzinumus:

- pirmās instances tiesa pamatoti nav konstatējusi Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, t.i., objektīvo un subjektīvo pusi, apsūdzētā E.S. darbībās;
- apsūdzētais E.S. nav atradies nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklī;
- tā kā celtajā apsūdzībā nav norādīts, konkrēti ar kādām darbībām cietušajiem nodarīti miesas bojājumi, tiesai nav iespējams izvērtēt, vai apsūdzētā darbībās varētu būt citu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmes, kas paredzētas Krimināllikuma 126.panta pirmajā daļā un 130.panta otrajā daļā;
- ne pirmās instances tiesā, ne apelācijas protestā nav sniegta precīza, lietas faktiskos apstākļus aptveroša apsūdzība pēc Krimināllikuma 231.panta vai 126.panta, amatā

augstāks prokurors nav iesniedzis apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu;

- nekonkrētās apsūdzības dēļ pirmās instances tiesai un apelācijas instances tiesai nav iespējams apsūdzētā darbības kvalificēt pēc citiem Krimināllikuma pantiem, kā, piemēram, par noziedzīgiem nodarījumiem pret personas veselību;
- lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības noziedzīgā nodarījuma apstākļus, tai skaitā apsūdzētā faktiskās darbības, bija jānorāda tādā apmērā, lai apsūdzētais varētu zināt ne tikai par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu viņš tiek apsūdzēts, bet arī kādas konkrēti darbības viņam tiek inkriminētas, un līdz ar to apsūdzētais varētu aizstāvēties pret apsūdzību;
- tikai apelācijas instancē mainot attaisnotai personai noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, tiktu pārkāptas Kriminālprocesa likuma 20.pantā garantētās tiesības arī pie nosacījuma, ja apsūdzība mainītos uz vieglāku.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas atzinumi šajā lietā ir kļūdaini.

No apelācijas instances tiesas lēmuma izriet, ka tiesa saskatījusi nepieciešamību grozīt apsūdzību – noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus un juridisko kvalifikāciju. Noziedzīgā nodarījuma iespējamā juridiskā kvalifikācija varētu būt Krimināllikuma 126.panta pirmā daļa un 130.panta otrā daļa, bet noziedzīgā nodarījuma faktiskajās darbībās norādāmas konkrētas apsūdzētā E.S. darbības, kuru rezultātā nodarīti miesas bojājumi cietušajiem. Taču prokurors pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā nav grozījis apsūdzību. Savukārt tiesa pati nevar grozīt apsūdzību konkrētajā lietā, jo tādā gadījumā pārkāptu apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 17., 36.pantu valsts apsūdzības uzturēšanas, grozīšanas funkcijas neapšaubāmi realizē prokurors.

Kriminālprocesa likuma 23.pantā noteikts, ka tiesas spriešanā ietilpst:

- pret personu celtās apsūdzības pamatotības izskatīšana un izlemšana,
- nevainīgu personu attaisnošana,
- personas atzīšana par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un likumā paredzēto ietekmēšanas līdzekļu noteikšana.

No šīs Kriminālprocesa likuma normas, kas ir kriminālprocesa pamatprincips, izriet, ka tiesas spriešanā ietilpst ne tikai personas atzīšana par vainīgu vai attaisnošana celtajā apsūdzībā, bet arī personas atzīšanā par vainīgu vai attaisnošana noziedzīgā nodarījumā, izskatot un izlemjot celtās apsūdzības pamatotību. Tas nozīmē, ka arī tiesa var grozīt celto

apsūdzību, ievērojot kriminālprocesa pamatprincipus, tostarp apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, lai panāktu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments ir izteicis viedokli par apsūdzības grozīšanu tiesā (skat., piemēram, lietu Nr. SKK-84/2009).

Krimināllikuma 126.panta pirmajā daļā un 130.panta otrajā daļā paredzētās sankcijas ir vieglākas nekā Krimināllikuma 231.panta otrajā daļā paredzētā sankcija. Līdz ar to ir pamats atzīt, ka noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija pēc Krimināllikuma 126.panta pirmās daļas, 130.panta otrās daļas ir vieglāka kā pēc Krimināllikuma 231.panta otrās daļas un šāda kvalifikācija nepasliktina apsūdzētā stāvokli.

No E.S. liecībām pirmstiesas kriminālprocesā, pirmās instances un apelācijas instances tiesā redzams, ka viņš apstiprina savu piedalīšanos notikumā, sakarā ar kuru uzsākts kriminālprocess. Lietā ir pretrunas par notikuma dalībnieku darbībām, to apjomu, raksturu, t.i., par faktiskajiem apstākļiem. Lietas faktisko apstākļu noskaidrošana ir tiesas kompetencē, kas izskata lietu pēc būtības, t.i., pārbauda un novērtē lietā iegūtos pierādījumus.

Apelācijas instances tiesa lēmumā nav norādījusi, kā šajā lietā, apsūdzībā norādot konkrētas darbības, būtu pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Ņemot vērā to, ka apsūdzētais E.S. apstiprina savu piedalīšanos notikumā, tad konkrētu darbību, kas pierādītas ar iegūtajiem, pārbaudītajiem un novērtētajiem pierādījumiem, norādīšana apsūdzībā pēc kasācijas instances tiesas ieskata nepārkāpj Kriminālprocesa likumā paredzētās apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Līdz ar to kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesas lēmums nav tiesisks un pamatots. Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas un 512.panta pirmās daļas pārkāpumu apelācijas instances tiesā kasācijas instances tiesa atzīst par būtisku pārkāpumu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un tas ir pamats apelācijas instances tiesas lēmuma atcelšanai un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Kasācijas protestā izteiktajam viedoklim par jēdzienu – noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi un noziedzīgā nodarījuma apraksts – izpratni šajā lietā nav izšķirošas juridiskas nozīmes. Turklāt Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments lietā Nr. SKK-84/2009 ir izteicis viedokli par jēdziena – noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi - izpratni.

Vadoties pēc Kriminālprocesa likuma 585. un 587.panta, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments

n o l ē m a

atcelt Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2010.gada 1.novembra lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesai.

Lēmums nav pārsūdzams.